

**ҚАРОРИ
ПЛЕНУМИ СУДИ ОЛИИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
№10**

аз 29 майи соли 2003

шаҳри Душанбе

**Дар бораи таҷрибаи аз ҷониби судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон баррасӣ намудани
парвандаҳо оид ба бекор кардани ақди никоҳ
(бо тағйиротҳое, ки бо қарорҳои Пленум аз 19 марти соли 2009 №3, аз 23 ноябри соли 2012
№ 17 ва аз 29 сентябри соли 2014, №8 ворид карда шудаанд)**

Ҳангоми баррасии парвандаҳо оиди бекор кардани ақди никоҳ дар назди судҳо масъалаҳои пайдо мешаванд, ки ба татбиқи меъёрҳои Кодекси Оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки қатъ кардани ақди никоҳ, безътибор донистани он, инчунин муносибатҳои молу мулкӣ зану шавҳарро (собиқ зану шавҳар) танзим менамоянд, марбут мебошанд. Бо назардошти ин, бо мақсади таъмини дуруст ва яхелаи ҳалли парвандаҳои категорияҳои мазкур дар асоси моддаи 27 Қонуни конституционии Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон” Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, -

Қ А Р О Р   К А Р Д:

Ба судҳо тавзеҳоти зерин дода шавад:

1. Ҳангоми қабули аризаи даъвогӣ оиди бекор намудани ақди никоҳ судя бояд дар назар дошта бошад, ки мувофиқи моддаи 17 Кодекси Оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон шавҳар ҳангоми ҳомиладорӣ зан ва дар давоми якуним соли пас аз таваллуди кӯдак ҳуқуқ надорад бе розигии зан ба суд оиди бекор кардани ақди никоҳ даъво пешниҳод намояд. Ин вазъият ба ҳолатҳое, ки кӯдак мурда таваллуд шуда бошад ё дар муддати то ба синни яксолагӣ расидан вафот карда бошад, низ тааллуқ дорад. Дар ин ҳолатҳо, ҳангоми набудани розигии зан барои баррасии парванда оиди бекор намудани ақди никоҳ, судя аризаи даъвогиро бармегардонад ва агар қабул карда бошад, аризаро бе баррасӣ мемонад (сарҳати 4 қисми 1 моддаи 138 ва сарҳати 2 қисми 1 моддаи 227-и КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон). Ҳолатҳои зикршуда барои ҳангоми тақроран ба суд бо аризаи даъвогӣ оиди бекор намудани ақди никоҳ муроҷиат намудан монеъа шуда наметавонанд, агар ҳолатҳое, ки дар моддаи 17 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон нишон дода шудаанд оқибат аз байн рафта бошанд.

2. Бекоркардани ақди никоҳ бо розигии тарафайни зану шавҳаре, ки фарзандони муштараки ноболиғ надоранд, мувофиқи қисми 1 моддаи 19 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон, сарфи назар аз дар байни зану шавҳар мавҷуд будан ё набудани баҳс дар хусуси тақсими молу мулке, ки моликияти умумии онҳо мебошад, дар бораи пардохтани маблағ барои таъмини ҳамсари ғайри қобили меҳнати эҳтиёҷманд, дар мақомоти сабти асноди ҳолати шаҳрвандӣ сурат мегирад. Истисноиро ҳолатҳое ташкил мекунанд, ки вақте яке аз зану шавҳар ба набудани норозигиаш нигоҳ накарда, барои бекор кардани никоҳ саркашӣ менамояд, масалан, аризаи якҷоя барои бекор кардани никоҳ ва ё аризаи алоҳида доданро дар ҳолате, ки вай ба мақомоти сабти асноди ҳолати шаҳрвандӣ барои аризаи якҷоя додан имконияти шахсан омаданро надорад, рад мекунад (қисми 2 моддаи 21 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон).

3. Тартиби бекор кардани ақди никоҳ дар мақомоти сабти асноди ҳолати шаҳрвандӣ ба шахсоне, ки дар асари бемории рӯҳӣ ё сустаклиашон ғайри қобили амал эътироф шудаанд, ба ҳолатҳои бекор намудани никоҳ бо шахсе, ки бо сабаби сунистеъмоли нӯшокиҳои спиртӣ ё моддаҳои нашъаовар ғайри қобили амал эътироф шудааст, паҳн намегардад. Бекор намудани ақди никоҳ бо даъво нисбати ашхоси қайдшуда, инчунин аз рӯи даъвои ҷунин ашхос бо тартиби умумӣ сурат мегирад.

4. Даъво оиди бекор кардани ақди никоҳ бо шахсе, ки маҳалли истиқоматаш номаълум аст ё дар Ҷумҳурии Тоҷикистон маҳалли истиқомат надорад, бо интихоби даъвогар, яъне ба суди маҳалли ҷойгиршавии молу мулки ӯ ё маҳалли охирини истиқомати ӯ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод карда шавад (қ. 1 м. 31 КМГ ҚТ).

5. Даъво оиди бекор кардани ақди никоҳ бо шахсони бо тартиби муқарраркардаи қонун вобаста ба бемории рӯҳӣ ғайри қобили амал эътироф карда шудааст, инчунин шахсоне, ки барои содир кардани ҷиноят ба мӯҳлати зиёда аз се сол маҳкум карда шудаанд, ба маҳалли истиқомати даъвогар пешниҳод карда шавад. Аризаи даъвогӣ оиди бекор кардани ақди никоҳ бо шахсе, ки аз озоди маҳрум карда шудааст, аз тарафи суд тибқи талаботи моддаи 30 КМГ ҚТ ба баррасии судӣ вобаста ба маҳалли истиқоматӣ охирини шахси маҳкумшуда, қабул карда мешавад.

6. Бо назардошти он, ки бекор кардани ақди никоҳ бо ашхоси бедарак ғойбшуда, новобаста аз он, ки зану шавҳар фарзандони умумии ноболиғ доранд, дар мақомоти сабти асноди ҳолати шахрвандӣ ба амал бароварда мешавад, ҳангоми мурочиат бо ҷунин даъво ба шахсе, ки дар тури як сол дар хусуси бошишгоҳи ӯ дар ҷои истиқоматаш маълумоте набошад, судя ба даъвогар тартиби бедарак ғойб эътироф кардани ӯро мефаҳмонад.

Аммо агар зану шавҳар дар бораи бедарак ғойб эътироф намудани зану шавҳари дигар ба суд мурочиат кардан нахоҳад, судя ҳуқуқ надорад қабули аризаи даъвогии бекор кардани ақди никоҳро рад намояд ва бояд даъворо бо тариқи умумӣ дида барояд.

7. Аризаи даъвогӣ оиди бекор намудани ақди никоҳ бояд ба талаботҳои моддаи 134 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ бошад. Дар он аз ҷумла бояд нишон дода шавад, ки: ақди никоҳ қай ва дар қучо ба қайд гирифта шудааст; оё фарзандони умумӣ доранд, синну солионҳо; зану шавҳар дар хусуси таъмин ва тарбияи фарзандон созишнома бастаанд ё не; ҳангоми набудани розигии тарафайн оиди бекор намудани ақди никоҳ-асосҳо барои бекор намудани ақди никоҳ; оё дигар талаботҳо, ки дар якҷоягӣ бо аризаи даъвогӣ оиди бекор кардани ақди никоҳ баррасӣ шуданашон мумкин аст, ҳастанд ё не? Ба ариза замима карда мешаванд: шаҳодатномаи ақди никоҳ, нусхаҳои шаҳодатномаҳои таваллуди қўдакон, ҳуччатҳо оиди музди меҳнат ва дигар манбаъҳои даромади зану шавҳар (агар талабот оиди ситонидани алимент арз шуда бошад) ва дигар ҳуччатҳои зарурӣ.

8. Судя аризаи даъвогиро оиди бекор кардани ақди никоҳ қабул карда, ҳангоми оمودасозии парванда ба муҳокимаи судӣ ҷавобгарро даъват намуда оиди ҳолатҳои кор мепурсад ва муайян мекунад, ки нисбати даъво ҷӣ норозигӣ дорад ва ин норозигиаш бо кадом далелҳо тасдиқ карда мешаванд. Ҳамчунин судя ба тарафҳо мефаҳмонад, ки кадом талаботҳоро мумкин аст якҷоя бо даъво оиди бекор кардани ақди никоҳ баррасӣ намояд.

9. Дар мавриди мавқуф гузоштани баррасии парванда оиди бекор намудани ақди никоҳ ва ситонидани алимент барои фарзандон бо сабаби таъин намудани мӯҳлат барои оштишавии зану шавҳар, бояд муайян карда шавад, ки оё ҷавобгар дар таъмини фарзандон иштирок дорад ё не? Агар суд муайян намояд, ки ҷавобгар ин ўҳдадориро иҷро накарда истодааст, он гоҳ суд ҳуқуқ дорад мувофиқи моддаи 109 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон то ба охир расидани баррасии парванда оиди бекор намудани ақди никоҳ ва ситонидани алимент барои муваққатан аз ҷавобгар ситонидани алимент қарор барорад.

10. Бо парвандаҳои оиди бекор намудани ақди никоҳ дар сурати розӣ набудани яке аз зану шавҳар барои бекор намудани никоҳ, тибқи талаботи қисми 1 моддаи 22 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон, суд ҳуқуқ дорад баррасии парвандаро мавқуф гузошта, ба зану шавҳар барои оштишавӣ то шаш моҳ мӯҳлат таъин намояд. Вобаста ба ҳолатҳои кор суд ҳуқуқ дорад бо хоҳиши зану шавҳар ё бо ташаббуси худ баррасии парвандаро якҷанд маротиба мавқуф гузорад, лекин дар ҳар ҳолат мӯҳлати барои оштишавӣ таъин кардашуда набояд аз мӯҳлати шаш моҳи бо қонун муқарраргардида зиёд бошад.

Мӯҳлати барои оштишавӣ таъиншуда мумкин аст бо талаби тарафҳо кам карда шавад, агар суд сабабҳои нишондодаи онҳоро узурнок эътироф кунад. Дар ин ҳолат бояд таъиноти вачҳнок бароварда шавад.

Аз болои таъиноти суд дар бораи мавқуф гузоштани баррасии парванда оиди оштишавии зану шавҳар ба тариқи кассатсионӣ шикоят ё эътироз оварда намешавад, чунки ин таъинот ба имконияти баррасии минбаъдаи парванда монеъа намешавад (қисми 1 моддаи 360 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон).

Судҳо бояд дар назар дошта бошанд, ки вачҳҳои аниқ тасдиқнагардидаи хоҳиш надоштани ҳардуи зану шавҳар оиди давом доданиақди никоҳ барои бекор кардани ақди никоҳ асоси кофӣ ҳисобида намешаванд.

Танҳо пас аз муқаррар кардани он, ки зиндагонии якҷояи минбаъдаи зану шавҳар ва нигоҳ доштани оила имконнопазир буда, оилаи онҳо қатъиян пароканда гардидааст, суд ҳуқуқ дорад талаби бекор кардани ақди никоҳро қонё гардонад.

11. Суд ҳангоми баррасӣ намудани парванда оид ба бекор намудани ақди никоҳ метавонад баҳсҳои зану шавҳарро дар бобати бо кадоме аз онҳо зиндагӣ намудани фарзандони ноболиғ, тартибу андозаи маблағи барои таъмини фарзандон ё зану шавҳари ғайриқобили меҳнати эҳтиёҷманд пардохтшаванда, инчунин дар бораи тақсими молу мулки муштаракашон дар як вақт баррасӣ ва ҳал намояд, агар доир ба ин масъалаҳо даъвогар талабот пешниҳод намуда бошад.

Бо даъвои оиди бекор намудани ақди никоҳ мумкин аст, ки дар як вақт талаботи пурра ё қисман безътибор донистани аҳдномаи никоҳ баррасӣ карда шавад, зеро чунин талаботҳо бо ҳамдигар алоқаманд мебошанд (қисми 1 моддаи 154 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон). Суд ҳуқуқ дорад дар ҳамин истехсолот даъвои мутақобили ҷавобгарро оиди безътибор донистани ақди никоҳ баррасӣ намояд (моддаи 141 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон).

Ҳангоми бекор кардани ақди никоҳе, ки яке аз тарафҳо шаҳрванди хориҷӣ ё шахси бешаҳрванд мебошад, суд вазифадор аст таъмини иҷрои аҳдномаи никоҳро мавриди баррасӣ қарор диҳад.

12. Ҳангоми ҳал намудани масъалаи имконпазирии дар муурофияи бекор карданиақди никоҳ баррасӣ намудани талаботи тақсими молу мулки муштараки зану шавҳар бояд дар назар дошт, ки дар ҳолатҳое, ки агар тақсими молу мулк ба манфиатҳои шахси сеюм дахлат намояд (масалан: агар молу мулк моликияти хусусии хоҷагии деҳқонӣ (фермерӣ) ё ки собиқ хонаводаи колхозӣ, ки дар ҳайати онҳо ба ғайр аз ҳамсарон ва фарзандони ноболиғи онҳо дигар аъзоён низ ҳастанд, ё ин ки моликияти кооперативи манзилу сохтмонӣ ё дигар кооператив, ки ҳанӯз аъзоёи он пурра саҳмияпулиҳои худро насупоридаанд ва аз ин сабаб ҳуқуқи моликиятро ба молу мулки дахлдор, ки аз ҷониби кооператив барои истифода ба ӯ ҷудо шудааст, соҳиб нашудаанд ва ғайра), мутабиқи қисми 4 моддаи 24 ҚОҶумҳурии Тоҷикистон ба суд лозим аст, ки масъалаи ба истехсолоти алоҳида ҷудо намудани ин талаботро мавриди муҳокима қарор диҳад.

Қоидаи дар қисми 4 моддаи 24 ҚОҶумҳурии Тоҷикистон пешбинишуда дар бораи нораво будани тақсими молу мулкизану шавҳар дар муурофияи бекор кардани ақди никоҳ, агар баҳс дар хусуси он ҳуқуқи шахси сеюмро ҳалалдор созад, ба ҳолатҳои тақсими пасандозҳое, ки ҳамсарон ба муассисаҳои кредитӣ аз ҳисоби даромадҳои ҳардуяшон гузоштаанд, новобаста аз он ки ба номи кадоме аз ҳамсарон маблағҳои пулӣ гузошта шудаанд, паҳн намегардад, зеро ҳангоми тақсими чунин пасандозҳо ҳуқуқи бонкҳо ё муассисаҳои кредитӣ поймол карда намешавад.

Агар шахси сеюм ба зану шавҳар маблағҳои пулӣ дода бошанд ва зану шавҳар ин маблағҳоро ба номи худ ба муассисаҳои кредитӣ гузаронида бошанд, шахси сеюм ҳуқуқ доранд мувофиқи меъёрҳои ҚГ Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи баргардонидани ин маблағҳо даъво пешниҳод намоянд, ки он дар истехсолоти алоҳида баррасӣ карда мешавад. Талаботи аъзои хоҷагии деҳқонӣ (фермерӣ) ё аъзои собиқ хонаводаи колхозӣ ва инчунин дигар шахсон нисбати ҳамсарон-аъзоёни хоҷагии деҳқонӣ (фермерӣ) ё собиқ хонаводаи колхозӣ, низ ҳамин тариқа ҳал карда мешаванд.

Пасандозҳое, ки зану шавҳаразҳисобимолу мулки умумиашон ба номи фарзандони ноболиғи худ гузоштаанд, мувофиқи қисми 5 моддаи 38 ҚО Ҷумҳурии Тоҷикистон молу мулки мутааллиқ ба фарзандон дониста шуда, ҳангоми тақсими молу мулке, ки моликияти умумии якҷояи зану шавҳар мебошад, бояд ба инобат гирифта нашаванд.

13. Дар сурате, ки дар як вақт бо аризаи даъвогӣ оиди бекор намудани ақди никоҳ, талаботи ситонидани алимент низ пешниҳод шуда бошад, валекин тарафи дигар дар бораи сабти номи падар ё модари кӯдак дар санади қайди таваллуд баҳс намояд, ба суд лозим аст, ки масъалаи аз парвандаи бекор кардани ақди никоҳ ба истехсолоти алоҳида ҷудо намудани талаботи номбурдари барои дар истехсолоти алоҳида баррасӣ кардани онҳо, муҳокима намояд (моддаи 154 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон).

14. Агар дар вақти баррасии парвандаи бекор кардани ақди никоҳ ва тақсими молу мулки зану шавҳар (дар ҳолате, ки кооператив барои истифода бурдани квартира, бўстонсарой, гараж, дигар сохтмон ё бино пешниҳод кардаасту аммо онҳо саҳмро пурра насупоридаанд) яке аз тарафҳо муайян кардани ба кадом ҳиссаи саҳм ҳуқуқ доштанаширо хоҳиш кунаду дар баробари ин масъалаи тақсими саҳмро нагузошта бошад, суд ҳуқуқ дорад чунин талаботро ба истеҳсолоти алоҳида ҷудо накарда баррасӣ намояд, ба шарте, ки дигар ашхосе, ки барои саҳмгузори ҳуқуқ доранд, набошанд, чунки ин баҳс ба ҳуқуқҳои кооперативҳо даҳолат намекунад.

15. Моликияти умумии муштараки зану шавҳар, ки мавриди тақсим қарор дода шуданашон мумкин аст (қисмҳои 1 ва 2 моддаи 34 ҚО Ҷумҳурии Тоҷикистон) ҳамаи молу мулки манқул ва ғайриманқуле, ки аз тарафи онҳодар давраи занашӯйҷамъ намудаанду объекти моликияти шахрвандон шуда метавонанд, новобаста аз он ки ба номи кадоме аз онҳо харидорӣ карда шудааст ё маблағҳои пулӣ пасандоз карда шудаанд, ба ҳисоб меравад, агар дар аҳдномаи никоҳ байни онҳо низоми дигари ин молу мулк пешбинӣ нашуда бошад. Тақсими амволи муштараки зану шавҳар мутобики қоидаҳои дар моддаҳои 38, 39 ҚО Ҷумҳурии Тоҷикистон муқарраргардида анҷом дода мешавад. Арзишмолу мулки мавриди тақсим қарордошта дар вақти баррасии парванда муайян карда мешавад.

Агар бо аҳдномаи никоҳ низоми моликияти муштараки бо қонун муқарраргардида тағйир дода шуда бошад, он гоҳ ба суд лозим аст ҳангоми ҳаллу фасли баҳси марбут ба тақсими молу мулкизану шавҳар, шартҳои аҳдномаи мазкурро ба роҳбарӣ гирад. Ҳамзамон бояд дар назар дошт, ки мутобики қисми 3 моддаи 42 ҚО Ҷумҳурии Тоҷикистон он шартҳои аҳдномаи никоҳ оиди низоми моликияти муштарак, ки яке аз зану шавҳарро ба ҳолати бениҳоят ногувор мегузоранд (масалан, яке аз ҳамсарон аз ҳуқуқи соҳибмулкӣ ба молу мулки дар давраи ақди никоҳ ҷамъкардашуда пурра маҳрум карда мешавад), мумкин аст аз ҷониби суд бо талаби зану шавҳари мазкур безътибор доништа шаванд ва дар як истеҳсолот баррасӣ карда шаванд.

Бо номгӯимолу мулки тақсимшаванда молу мулки умумии зану шавҳар, ки ҳангоми баррасии парванда ба таври нақдина дар ихтиёри онҳо ё дар ихтиёри шахсони сеюм мебошанд, дохил мешавад. Ҳангоми тақсими молу мулк инчунин қарзи умумии зану шавҳар (қисми 4 моддаи 39 ҚО Ҷумҳурии Тоҷикистон) ва ҳуқуқи талаб намудан аз рӯи ўҳдадорихои ба манфиати оила баамаломата ба назар гирифта мешавад.

Молу мулки ҳатто дар давраи занашӯй, лекин бо маблағи шахсии яке аз зану шавҳар ба даст овардашуда, то ба ақди никоҳ даромадан ба ў тааллуқдошта, ҳамчун ҳадя ё мерос гирифташуда, инчунин ашёи истифодаи шахсӣ, ба истиснои ҷавохирот ва олоти дигари зебу зинат, молу мулки умумии муштараки зану шавҳар ҳисоб намеёбад (моддаи 36 ҚО Ҷумҳурии Тоҷикистон).

16. Бо назардошти он, ки мувофиқи қисми 1 моддаи 35 ҚО Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқи соҳибӣ, истифода ва ихтиёрдорӣ кардани молу мулке, ки дар моликияти муштараки зану шавҳар қарор дорад, танҳо бо розигии мутақобилаи онҳо сурат мегирад, агар ҳангоми баррасии талабот оиди тақсиммолу мулки муштараки зану шавҳар муайян гардад, ки яке аз онҳо бе розигии тарафи дигар моликияти муштаракро мувофиқи хоҳиши худ бархилофи иродаи зану шавҳари дигар ва на ба манфиати оила бегона ё ки сарф намудааст, ё молу мулкро пинҳон доштааст, он гоҳ ҳангоми тақсим инмолу мулк ё арзиши он ба назар гирифта мешавад. Зану шавҳаре, ки ризоияти дар идораи нотариали давлатӣ тасдиқшудаи худро барои иҷрои аҳд надодааст, ҳуқуқ дорад дар қисмимолу мулки ба ҳудаш тааллуқ дошта, дар моликияти умумии якҷоя бекор кардани аҳдро талаб намояд, ё зану шавҳар ҳуқуқ дорад ба андозаи ҳиссаи дар боло зикргардида аз маблағе, ки зан ё шавҳараш аз фурӯши молу мулк ба даст овардааст дар давоми се сол аз рӯзи огоҳ шудан аз чунин муомилот ё мебоист аз иҷрои чунин муомилот огоҳ шавад пардохти пули онро талаб намояд.

Суд метавонад молу мулкero, ки ҳар кадоме аз зану шавҳар дар вақти ҷудо зиндагӣ карданашон ҷамъ овардаанд, ҳангоми воқеъан қатъ гардидани никоҳ моликияти шахсии ҳар кадоми онҳо эътироф намояд.

Агар пас аз воқеъан қатъ гардидани муносибатҳои оилавиюпешбурди хоҷагии умумӣ зану шавҳар якҷоя молу мулк ба даст наоварда бошанд, суд мутобики қисми 4 моддаи 38 ҚО Ҷумҳурии Тоҷикистон метавонад танҳо ҳамон молу мулкero, ки то вақти қатъ гардидани пешбурди хоҷагии умумӣ моликияти умумии онҳо ба ҳисоб мерафт, тақсим намояд.

17. Ҳангоми тақсими молу мулке, ки моликияти умумии зану шавҳар мебошад, мувофиқи қисми 2 моддаи 39 ҚО Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҳолатҳои алоҳида суд метавонад ҳиссаи зан

ё шавхарро бо назардошти манфиатҳои фарзандони ноболиғ ва (ё) манфиатҳои қобили таваҷҷӯҳи яке аз зану шавхар зиёд кунад. Зери мафҳуми манфиатҳои қобили таваҷҷӯҳи яке аз зану шавхар бояд аз он ҷумла на танҳо ҳолатҳое, ки яке аз зану шавхар бо сабабҳои узрнок даромад нагирифта бошад ёмолу мулки умумиро бар зарари манфиати оила сарф карда бошад, балки инчунин ҳолатҳое, ки яке аз зану шавхар аз рӯи аҳволи саломатиаш ё бо дигар ҳолатҳои ба ӯ вобастанабуда имконияти аз фаъолияти меҳнатӣ ба даст овардани даромадро маҳрум шуда бошад, фаҳмида шавад.

Суд ўҳдадор аст, ки дар ҳалнома асосҳои ба инобат нагирифтани ҳиссаи баробарии зану шавхарро дар молу мулки умумии онҳо нишон диҳад.

18. Бо сабаби он, ки мутобиқи қонунгузори то нашри Фармони Раёсати Шӯрои Олии ИҶШС аз 8 июли соли 1944 амалкунанда, ақди никоҳи ба қайд нагирифта ҳамон оқибатҳои ҳуқуқии ақди никоҳи бақайдгирифтаро дошт, низоми моликияти умумии муштараки зану шавхар бамолу мулке, ки аз ҷониби ашхоси бе бақайдгирии ақди никоҳ то ба қувваи қонунӣ даромадани Фармон дар муносибатҳои оилавӣ буда, ба даст даромадааст, паҳн мегардад. Дар ҳалли баҳси тақсими чунин молу мулк зарур аст, ки қоидаҳои бо моддаҳои 34-37 ҚО Ҷумҳурии Тоҷикистон муқарраргардида ба роҳбарӣ гирифта шаванд.

19. Мурури мӯҳлати сесолаи даъво барои талаби тақсими молу мулке, ки моликияти муштараки зану шавхар мебошад ақди никоҳашон бекор карда шудааст (қисми 6 моддаи 38 ҚО Ҷумҳурии Тоҷикистон), бояд аз рӯзи қатъ шудани ақди никоҳ ҳисобида шавад (аз санаи бақайдгирии давлатии бекор кардани ақди никоҳ дар китоби бақайдгирии асноди ҳолати шаҳрвандӣ ҳангоми бекор кардани ақди никоҳ дар мақомоти бақайдгирии асноди ҳолати шаҳрвандӣ, ҳангоми бекоршавии ақди никоҳ дар суд бошад, аз рӯзи эътибори қонунӣ пайдо кардани ҳалномаи суд).

20. Ҳалномаи суд оиди бекор кардани ақди никоҳ бояд қонунӣ бошад ва бо далелҳои дар мурофиаи судӣ ҳаматарафа санҷидашуда асоснок карда шуда бошад.

Дар сурате ки яке аз зану шавхар барои бекор кардани ақди никоҳ муқобил бошад, дар қисми далеловарии ҳалнома сабабҳои муқаррарнамудаи суд оиди аз байн рафтани ақди никоҳи байни зану шавхар, далелҳо оиди ғайриимкон будани нигоҳ доштани оила нишон дода мешаванд.

Қисми хулосавии ҳалнома оиди қонунгардонидани даъвои бекор кардани ақди никоҳ бояд хулосаи судро дар бораи ҳамаи талаботи тарафҳо, аз он ҷумла оиди талаботи яққоякардашудаи онҳо барои дар яққоягӣ баррасӣ намудан дошта бошад. Дар ин қисми ҳалнома инчунин маълумотҳои зарурӣ оиди бақайдгирии давлатии бекор кардани ақди никоҳ дар китоби бақайдгирии асноди ҳолатҳои шаҳрвандӣ (рӯзи ба қайд гирифтани никоҳ, рақами қайд дар санад, номи мақомоти никоҳро бақайдгирифта) нишон дода мешаванд. Насаби зану шавхар дар ҳалнома мувофиқи шаҳодатномаи ақди никоҳнавишта мешавад, дар ҳолатҳои тағйир ёфтани насаб ҳангоми ба никоҳ даромадан бошад, дар қисми муқаддимавии ҳалнома насаби то ақди никоҳ доштаро низ нишон додан лозим аст.

21. Мутобиқи моддаи 25 ҚО Ҷумҳурии Тоҷикистон ақди никоҳ дар мақомоти сабти асноди ҳолати шаҳрвандӣ аз рӯзи бақайдгирии давлатии бекор кардани ақди никоҳ дар китоби сабти асноди ҳолати шаҳрвандӣ ва ҳангоми бекор кардани ақди никоҳ дар суд, аз рӯзи эътибори қонунӣ пайдо кардани ҳалномаи суд қатъ мегардад.

Бекор кардани ақди никоҳ дар суд бояд дар мақомоти сабти асноди ҳолати шаҳрвандӣ аз рӯзи эътибори қонунӣ пайдо кардани ҳалномаи суд, мувофиқи тартиби барои сабти асноди ҳолати шаҳрвандӣ муқарраргардида ба қайди давлатӣ гирифта шавад. Бекор кардани ақди никоҳ аз лаҳзаи ба қайди давлатӣ гирифта шуданаш барои шахсони сеюм эътибори ҳуқуқӣ дорад.

22. Ҳангоми қабул намудани аризаи даъвогӣ оиди безътибор донишани ақди никоҳ ба судҳо зарур аст муайян намоянд, ки бо кадом асос роҷеъ ба ҳақиқ будани ақди никоҳ баҳс карда мешавад (қисми 1 моддаи 28 ҚО Ҷумҳурии Тоҷикистон) ва оё шахси даъвогар ба категорияи ашхосе, ки мутобиқи қисми 1 моддаи 29 ҚО Ҷумҳурии Тоҷикистон барои оғоз намудани масъалаи безътибор донишани никоҳ маҳз бо ҳамин асос ҳуқуқ доранд, дохил мешавад ё не. Агар аризадиханда ба чунин ашхос мансуб набошад, судя аризаи даъвогии ӯро бармегардонад (сарҳати 3 моддаи 138 ҚМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон).

23. Номгуи асосҳо барои безътибор донишани ақди никоҳ, ки дар қисми 1 моддаи 28 ҚО Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷой доранд, мукамал буда ба тафсири муфассал зарурат надорад. Ба чунин асосҳо мансубанд: вайрон намудани шартҳои бо қонун муқарраргардидаи бастанӣ ақди

никоҳ (моддаҳои 12, 13 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон); хангоми баستاني ақди никоҳ мавҷуд будани ҳолатҳое, ки барои баستاني ақди никоҳ монеъ мешаванд (моддаи 14 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон); аз ҷониби яке аз никоҳшавандагон дар ӯ мавҷуд будани бемории венерикӣ ё СПИД-ро аз дигаре пинҳон доштан (қисми 3 моддаи 15 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон); қалбақӣ будани ақди никоҳ (қисми 1 моддаи 28 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон).

Бо назардошти ҳамин вайрон кардани талаботи муқаррарнамудаи қонун доир ба тартиби баستاني ақди никоҳ (масалан, ба қайд гирифтани никоҳ то тамои шудани мӯҳлат аз рӯзи аризаро ба мақомоти сабти асноди ҳолатҳои шахрвандӣ додан, агар ин мӯҳлат мутобиқи тартибе, ки дар қисми 1 моддаи 11 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ гардидааст, кам карда нашуда бошад), барои безътибор дониستاني ақди никоҳ асос шуда наметавонад.

24. Мутобиқи қисми 4 моддаи 30 КО Ҷумҳурии Тоҷикистон зану шавҳар баъди бекор кардани ақди никоҳ (ҳам бо тартиби судӣ ва ҳам дар мақомоти сабти асноди ҳолатҳои шахрвандӣ) барои дар хусуси безътибор дониستاني ин никоҳ масъала гузоштан ҳуқуқ надоранд, ба истиснои ҳолатҳое, ки оиди ҳақиқӣ будани ақди никоҳ бо асосҳои дар байни зану шавҳар вучуд доштани дараҷаи хешовандӣ, ки барои баستاني ақди никоҳ бо қонун манъ гардидааст ё ҳолати дар вақти қайди никоҳ дар дигар никоҳи дигари бекорнакарда будани яке аз онҳо, баҳс ҷой дошта бошад.

Агар дар ҳолатҳои дар боло зикргардида ақди никоҳ бо тартиби судӣ бекор карда шуда бошад, он гоҳ даъво оиди безътибор дониستاني чунин ақди никоҳ аз ҷониби суд ба шарте баррасӣ карда мешавад, ки ҳалнома дар бораи бекор кардани ақди никоҳ бекор шуда бошад, зеро суд ҳолати никоҳи ҳақиқии басташударо ба инобат гирифта ҳамин гуна ҳалнома қабул кардааст. Мутобиқи қисми 2 моддаи 213 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон фактҳо ва муносибатҳои ҳуқуқии бо ин гуна ҳалнома муқарраргардидаро аз ҷониби ҳуди ҳамин тарафҳо дар дигар муурофия баҳс кардан номумкин аст.

Агар ақди никоҳ дар мақомоти сабти асноди ҳолатҳои шахрвандӣ бекор карда шуда ва баъдтар талабот дар хусуси бекор кардани сабти бекор кардани ақди никоҳ ва дар бораи безътибор дониستاني он пешниҳод шуда бошад, суд ҳуқуқ дорад, ки ин талаботҳоро дар як истехсолот баррасӣ намояд (моддаи 154 КМГ Ҷумҳурии Тоҷикистон).

25. Бинобар қабул гардидани Қарори мазкур Қарорҳои Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 18 декабри соли 1987 № 4 бо тағйиротҳои бо Қарори Пленум аз 28 декабри соли 1989 № 9 ва аз 16 августи соли 1999 № 3 ворид кардашуда “Дар бораи таҷрибаи аз ҷониби судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон баррасӣ намудани парвандаҳо оиди бекор кардани никоҳ” безътибор дониस्ता шаванд.

**Раиси Суди Олии
Ҷумҳурии Тоҷикистон**

С.Фатҳиллоев

**Котиби Пленум,
Судяи Суди Олии
Ҷумҳурии Тоҷикистон**

З.Н. Азизов